

Cerkev sv. Petra

<i>EŠD</i>	231
<i>kraj</i>	Komenda
<i>čas prenove</i>	posegi na trgu 1996, restavriranje glavnega oltarja 1981–1984, prestavitve Plečnikovega tabernaklja 2001
<i>odgovorna konservatorka</i>	Maja Avguštin

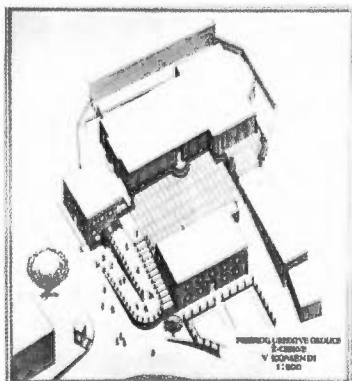
Za obstoj prve cerkve v Komendi izvemo iz listine iz obdobja med letoma 1147 in 1154, v kateri je omenjen komendski župnik Altvin. Leta 1510 naj bi dal novo cerkev v Komendi zgraditi član rodbine von Latern de Schalis. Podoba te cerkve je upodobil Valvazor.

Leta 1704 je v Komendo prišel Peter Jakob baron de Testaferrata. Leta 1726 se je lotil izgradnje nove župnijske cerkve in k sodelovanju povabil ljubljanskega arhitekta Gregorja Mačka. Maček je izdelal načrte za novo cerkev. Oblikoval jo je po vzoru ljubljanske stolnice; obokano ladjo je obdal z vrsto kapel, prezbiterij pa je v tlorisu zasnoval kot kvadrat s posnetimi vogali. Nova cerkev je bila posvečena leta 1729. Končno podoba je dobila z opremo s konca petdesetih let 18. stoletja, ko je bil k sodelovanju povabljen Franc Jelovšek. Tako sta bila po njegovih skicah izdelana leta 1758 glavni oltar in leta 1760 prižnica.

Pred evharističnim kongresom leta 1935 je Občina Komenda povabila k sodelovanju Jožeta Plečnika, da bi izdelal načrte za ureditev cerkvenega trga in izgradnjo novega dostopa k cerkvi. Načrt je bil izdelan v letih 1934 in 1935.

Plečnik je dostop oblikoval kot kombinacijo ozkega stopnišča tik ob kaplaniji in slovesne klančine, ki se dviga k trgu pred cerkvijo. Na zavoj klančine je umestil svetilnik, za katerega zamisel je dobil ob ohranjenem svetilniku na pokopališču iz leta 1510. Ohranjena je fotografija prvotnega stanja, ko je svetilnik še stal na mestu, ki ga je predvidel arhitekt. Po drugi svetovni vojni je bil svetilnik brez podstavka prestavljen na cerkveni trg.

K ureditvi cerkvenega trga je sodilo tudi oblikovanje Spomenika žrtvam prve svetovne vojne. Plečnik je ta spomenik zasnoval tako,

Načrt prve Plečnikove ureditve trga iz leta 1934.

Obstoječa dostopna klančina.

da je nanj obesil velik litoželezni zvon; tega je dojemal kot simbol vojne in smrti, saj so med prvo svetovno vojno mnogo bronastih zvonov pretopili in jih nadomestili z litoželeznimi. Ta spomenik je nameraval Plečnik postaviti med dostopno klančino in stopnišče, kakor je razvidno z načrta. Danes stoji spomenik pred vhodom na pokopališče.

Leta 1996 so po načrtih arhitekta Feliksa Hribernika prvotno zasnovano peščno ploščad s pasovi iz betonskih plošč prekrili z mrežo granitnih kock in betonskih plošč. Asfaltirali so tudi klančino in zamenjali ograjo. Na sredino klančine so namestili kopijo Plečnikove svetilke z Žal.

Ob potresu leta 1895 je bil glavni oltar v cerkvi močno poškodovan. Komendski župnik Viktorijan Demšar se je v petdesetih letih 20. stoletja odločil, da je treba glavni oltar tudi zaradi iztrohnjenosti lesa obnoviti. K sodelovanju je povabil arhitekta Jožeta Plečnika, in ta je izdelal načrte za nov tabernakelj. Po teh načrtih je tabernakelj izdelal pasar Alojz Pirnat. V oblikovanju se je Plečnik naslonil na baročni Glavarjev vodnjak pred graščino za cerkvijo. Kompozicijo svete posode z dvignjenim pokrovom je v pretanjenem sozvočju dopolnil z dvema svetilkama in angeli s starega tabernaklja. Časovno in oblikovno ločnico tabernaklja od lesenega oltarja je poudaril z izborom drugega materiala.

Zadnji restavratorski posegi na glavnem oltarju so potekali pod nadzorom Zavoda za spomeniško varstvo Kranj med letoma 1981 in 1984. Dela je izvedel Dinko Gregorin iz Restavratorskega ateljeja

Glavni oltar s Plečnikovim tabernakljem.

iz Ljubljane. V tem obdobju so bile restavrirane oltarna arhitektura in plastike. Vse od restavratorskih del na glavnem oltarju so se pojavljale dileme, kaj storiti s Plečnikovim tabernakljem. Strokovna komisija (člani, župnik Nikolaj Pavlič, dr. Emilijan Cevc, ravnateljica ZVNKD Olga Zupan, direktor Restavratorskega centra Josip Korošec, prof. dr. France Kokalj, akademski kipar Momo Vukovič, dr. Sergej Vrišer) se je sestala 30. 11. 1995, da bi presodila idejno zasnovo rekonstrukcije Jelovškovega tabernaklja in hkrati tudi možno lokacijo nove postavitve Plečnikovega tabernaklja. Župnik Nikolaj Pavlič je predlagal izgradnjo nove kapele na severni strani ladje. Kot vhod vanjo bi uporabili krstilnico, ki jo je zasnoval arhitekt Janez Valentinčič. Komisija je potrdila idejni načrt rekonstrukcije baročnega tabernaklja. Prav tako je predlagala izgradnjo nove kapele na severni strani ladje. ZVNKD je pod vodstvom novega ravnatelja Vladimirja Knifca in odgovorne konservatorke Damjane Pečnik oktobra 1997 sklical novo strokovno komisijo. V njej so sodelovali še dr. Emilijan Cevc, dr. Nace Šumi, dr. Borut Košir, dr. Damjan Prelovšek, prof. Marjan Ocvirk, župnik Nikolaj Pavlič, France Vardjan, Josip Korošec in prof. France Kokalj. Strokovna komisija ni oblikovala enotnega stališča. Tako so nekateri njeni člani menili, da je prestavitev Plečnikovega tabernaklja upravičena, če bi se v cerkvi zanj našel primeren prostor, drugi pa so zagovarjali stališče, da je Plečnikova mojstrovina mojstrsko uglašena z dvesto let starejšim Jelovškovim oltarjem in da bi izgradnja kapele pomenila destrukcijo Valentinčičeve krstilnice. ZVNKD se je takrat zavzel za ohranitev umestitve Plečnikovega tabernaklja v baročnem oltarju.

»...uspešna sožitja iz različnih časovnih obdobj, kakršno je nastalo z umestitvijo Plečnikovega tabernaklja v baročno kompozicijo oltarja, so redka in bi jih bilo kot takšna potrebno ohranjati ...« (Vladimir Knific, Delo, 21. 10. 1997)

Marca 1999 je Uprava RS za kulturno dediščino izdala *Kulturnovarstveno soglasje za prizidavo Tabernakelske kapele na severno stran cerkve sv. Petra v Komendi*. Dela so bila izvedena in danes stoji v Jelovškovem oltarju rekonstrukcija Jelovškovega tabernaklja, na severni strani pa je k ladji prizidana kapela, v kateri se danes skupaj s krstilnim kamnom nahaja Plečnikov tabernakelj.

MAJA AVGUŠTIN

fotografije: stran 42 zgoraj MAJA AVGUŠTIN, spodaj BERNARDA JESENKO FILIPIČ, risba MARJAN TEPINA

Literatura in viri

Arhiv ZVKDS, OE Kranj.

HRAUSKY, ANDREJ; KOŽELJ, JANEZ. PRELOVŠEK, DAMJAN. *Plečnikova Slovenija* :

Vodnik po arhitekturi. Ljubljana 1997.

KREČIČ, PETER. *Jože Plečnik*, Ljubljana 1992.

KREČIČ, PETER. *Jože Plečnik, moderni klasik*, Ljubljana 1999.

MUŠIČ, MARJAN. *Jože Plečnik*, Ljubljana 1980.

PLEČNIK, JOŽE. *Ciboriji, monštrance in zakramentariji*, Ljubljana 1997.

PLEČNIK, JOŽE. *Pisma Jožeta Plečnika Emiliji Fon: Prijateljstvo je najvišja oblika ljubezni*. Ljubljana 2002.

PRELOVŠEK, DAMJAN. *Plečnikova sakralna umetnost*, Koper 1999.

STELE, FRANCE. *Politični okraj Kamnik*, Ljubljana 1929.

VALVASOR, JOHAN WEIKHARD. *Die Ehre des Herzogtums Krain*, XI, Laibach-Nürnberg 1689.